

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ЕКОНОМСКОГ ФАКУЛТЕТА

УНИВЕРЗИТЕТА У НИШУ

Одлуком Наставно-научног већа Економског факултета у Нишу бр. 04 – 2302 од 07.7.2016. године именовани смо за чланове Комисије за оцену и одбрану докторске дисертације кандидата мр Раде Стојановић под називом „**Импликације концепта фер вредности на поузданост финансијских извештаја**“. На основу анализе урађене докторске дисертације подносимо следећи

ИЗВЕШТАЈ

Докторска дисертација кандидата мр Раде Стојановић под називом „**Импликације концепта фер вредности на поузданост финансијских извештаја**“ изложена је на 279 страница куцаног текста, са 9 слика, 30 табела, 2 графика и списком коришћене литературе од 150 наслова. Поред уводних разматрања (1-5 стр.), дисертација обухвата седам делова и то - први део под насловом ПОУЗДАНOST ФИНАНСИЈСКИХ ИЗВЕШТАЈА (6-73 стр.), други део КОНЦЕПТ ФЕР ВРЕДНОСТИ *VERSUS* КОНЦЕПТ НАБАВНЕ ВРЕДНОСТИ (74-99 стр.), трећи део ФЕР ВРЕДНОСТ У КОНТЕКСТУ ЗАХТЕВА МРС/МСФИ (100-173 стр.), четврти део ФЕР ВРЕДНОСТ У УСЛОВИМА ФИНАНСИЈСКЕ КРИЗЕ (174-200 стр.), пети део ИМПЛИКАЦИЈЕ ФЕР ПРЕЗЕНТАЦИЈЕ НА ОПСТАНАК, РАСТ И РАЗВОЈ ИЗВЕШТАЈНОГ ЕНТИТЕТА (201-219 стр.), шести део РЕФЛЕКТОВАЊЕ КОНЦЕПТА ФЕР ВРЕДНОСТИ НА РЕВИЗИЈУ ФИНАНСИЈСКИХ ИЗВЕШТАЈА (220-242 стр.), седми део ПОРЕСКИ АСПЕКТ ПРИМЕНЕ КОНЦЕПТА ФЕР ВРЕДНОСТИ (243-256 стр.), као и закључак (257-262 стр.), литературу, прилоге (за скраћенице, библиографију слика и табела, анкетни упитник), биографију и изјаве аутора (263-279 стр.). Комисија констатује да је садржај докторске дисертације сагласан са садржајем који је наведен код пријављивања и доношења Одлуке о усвајању теме за докторску дисертацију.

У *уводним разматрањима* кандидат истиче значај, сложеност и актуелност изабраног подручја истраживања. Након тога, указује на проблематику на којој ће се истраживање фокусирати, дефинише предмет и циљеве истраживања. Такође, кандидат у уводном делу одређује хипотезе, концепцију и структуру истраживања и примењену научну методологију.

Предмет истраживања докторске дисертације је концепт фер вредности, односно импликације концепта фер вредности на исказну моћ финансијских извештаја у околностима примене релевантних актуелних регулаторних оквира: Општеприхваћених америчких принципа (*Generally Accepted Accounting Principles GAAP*), Општеприхваћених принципа у УК (*Generally Accepted Accounting Practice in the UK-UK GAAP*), са акцентом на Међународне стандарде финансијског извештавања. Концепт фер вредности превасходно се посматра у функцији информационих потреба инвеститора. Основна идеја овог концепта је да биланс стања одрази економску стварност, односно да имовина, обавезе и капитал буду изражени по фер вредностима које у условима активног и ликвидног тржишта најбоље одражавају тржишне цене. Биланс успеха прихвата ефекте фер вредности, односно исказани резултат у околностима примене концепта фер вредности антиципира последице вредновања имовине и обавеза. Кључно питање у вези са концептом фер вредности је

идентификовање параметара на основу којих се утврђује фер вредност, односно начин утврђивања фер вредности, квантификовање разлике између књиговодствене и фер вредности и рефлектовање те разлике на билансирање.

Циљ истраживања, полазећи од чињенице да финансијски извештаји у односу на кориснике имају сврсисходност искључиво ако представљају кредибилну и валидну информациону основу, јесте научна дескрипција концепта фер вредности и доказивање да овај концепт значајно и најдиректније утиче на имовински положај и перформансе извештајног ентитета. У оквиру наведеног циља је и доказивање да концепт фер вредности има значајне импликације, како на интерну употребу финансијских извештаја (утврђивање опорезиве добити, утврђивање нето добитка и расподела дивиденде, буџетирање, то јест управљачке одлуке менаџмента у вези са будућим пословањем, мотивисаност запослених за радно ангажовање) тако и на екстерну употребу (извештавање надлежних државних органа и агенција, пореских органа, банака и финансијских институција, потенцијалних инвеститора и кредитора).

Приликом истраживања примењене су следеће теоријске и емпиријске методе: а) компаративни метод, б) структурални метод, в) метод системског приступа, г) метод анализе и синтезе, д) метод индукције и ђ) метод дедукције. Реализација истраживања у оквиру докторске дисертације подразумевала је комбинацију теоријских и емпиријских истраживања, при чему су теоријска истраживања била заснована на савременој литератури из области вредновања имовине, обавеза и капитала, односно из области финансијског извештавања уопште, док су емпиријска истраживања базично била заснована на савременој међународној регулативи и њеној примени, као и на законској регулативи која се односи на финансијско извештавање у нашој земљи.

У првом делу рада под насловом „Поузданост финансијских извештаја“ кандидат је указао на елементе и носиоце квалитета финансијских извештаја уз компаративни приказ општеприхваћеног регулаторног оквира кога чине Општеприхваћени амерички принципи (*GAAP-Generally Accepted Accounting Practice*), Општеприхваћени принципи у Великој Британији (*UK GAAP- Generally Accepted Accounting Practice in the UK*) и Међународни стандарди финансијског извештавања (*IFRS- International Financial Reporting Standards*). Приказ регулаторног оквира има за циљ да укаже на њихове појединачне предности и ограничења у смислу исказне моћи финансијских извештаја. Поуздане и упоредиве информације су основ и императив финансијског извештавања. Информације обликоване по међународној професионалној регулативи а приори попримају карактер упоредивих информација, које обезбеђују неометано функционисање тржишта хартија од вредности, тржишта добара, као и функционисање берзи. Разлике у финансијским извештајима успоравају, а некада и у потпуности онемогућавају интернационализацију токова капитала, због тога што се на основу специфичних финансијских извештаја појединих земаља не могу на релевантан начин истражити све могућности улагања, нити изабрати најбоља могућа варијанта. Интереси капитала захтевају елиминисање разлика у начину обликовања рачуноводствених информација. Инвеститори, пре свега институционални, али и индивидуални, кључни су покретачи промена у финансијском извештавању, које подразумевају усмеравање на хармонизацију финансијског извештавања и повећање обима обелодањивања додатних информација финансијског и нефинансијског карактера. Финансијски извештаји треба да омогуће процену ефикасности коришћења капитала за одређени период, али и пословног потенцијала којим ће ентитет располагати у будућности.

Поузданост информација садржаних у финансијским извештајима одређује се у контексту њихове употребљивости при пословном одлучивању, па у складу са тим

поуздана информација је информација која је припремљена без материјалних грешака и предрасуда, односно непристрасна, која верно одражава ефекте пословних догађаја, односно доказује подударност или сагласност са оним што информација фактички представља или се може очекивати да представља. Поуздани су финансијски извештаји састављени у складу са регулаторним рачуноводственим оквиром који поседују основне квалитативне карактеристике релевантности и верног представљања, које се обезбеђују потпуношћу финансијских извештаја, њиховом неутралношћу и одсуством материјалних грешака. Поред тога, поузданост финансијских извештаја подразумева и поседовање унапређујућих карактеристика које доприносе максималној корисности финансијских извештаја, а то су упоредивост, благовременост и разумљивост, односно јасност и концизност финансијских извештаја. Тек када информације из финансијских извештаја поседују кумулативно наведене карактеристике, могу се сматрати поузданим а њихова употреба и анализа сврсисходним.

Такође, представљен је регулаторни рачуноводствени оквир у Републици Србији уз приказивање законске, професионалне и интерне регулативе, као и њихов утицај на поузданост финансијског извештавања. Указано је да је законски рачуноводствени регулаторни оквир у Србији сувише диференциран, да је подељена законска рачуноводствена регулатива на јавни и приватни сектор, да је извршено раздвајање закона регулаторног оквира посебно на рачуноводство и посебно на ревизију, а када су у питању контни оквири подзаконски акти упућују на четрнаест различитих контних оквира. Кандидат констатује да актуелни Закон о рачуноводству из 2013. године не обезбеђује у потпуности потребан амбијент који омогућава транспарентно финансијско извештавање све динамичније привреде која очекује укључење на тржиште Европске уније. Основне критике законског регулаторног рачуноводственог оквира усмерене су на непоузданост и нестабилност законске регулативе, коју карактеришу честе промене, не постоји институционални оквир финансијског извештавања и изградње људских и других капацитета усмерених на финансијско извештавање у Србији.

Други део истраживања је посвећен вредновању елемената финансијских извештаја и концептима вредновања на које упућује Концептуални оквир за финансијско извештавање. У виду компаративне анализе представљени су: концепт вредновања имовине и обавеза на бази историјског трошка, односно концепт набавне вредности, текући трошак, остварива вредност, садашња вредност уз указивање на појединачне ефекте њихове примене, предности, недостатке и ограничења. У оквиру приказивања основних концепата, посебан акценат је био усмерен на садржину концепта историјског трошка и концепта фер вредности. Концепт фер вредности се у многим случајевима показао као мерна основица која елиминише већину недостатака концепта историјског трошка. Међутим, концепт фер вредности као синоним за вредност која је поштена и објективна, даје одговарајуће резултате, односно његове предности долазе до изражаја искључиво у условима перфектних и потпуних тржишта, што у пракси и реалним околностима није увек случај. Основни недостаци концепта фер вредности састоје се у: недовољно јасним критеријумима за избор параметара који се користе за утврђивање фер вредности и у томе што примена овог концепта узрокује исказивање резултата који прати пословне циклусе, а не пословање извештајног ентитета. Позитивна страна примене концепта фер вредности је то што корисник финансијских извештаја у извештају о финансијској позицији, односно билансу стања има податке о објективним вредностима имовине на датум на који се извештава. Ако се фер вредност у недостатку тржишних цена, утврђује применом различитих техника процене, нужно је да се процене заснивају на ценама са активних тржишта. Концепт фер вредности захтева детаљна обелодањивања која су последица промене фер

вредности у односу на реализоване добитке и губитке. Примена концепта фер вредности има за резултат информације о вредности нето имовине на датум извештавања. Додатно, на основу резултата у билансу успеха могуће је сагледавање процене изложености ризицима у пословању.

Примена концепта фер вредности, са једне стране, повећава поузданост финансијских извештаја, а са друге стране повећава трошкове финансијског извештавања, нарочито у околностима када нису доступни подаци са тржишта у вези са вреднованом имовином, па се ангажују овлашћени процењивачи који, ради утврђивања фер вредности, примењују одређене методе процене. Осцилације фер вредности материјалне имовине истовремено имају за последицу промену основице за обрачун амортизације (осим код инвестиционих некретнина које се не амортизују у случају примене фер вредности), као и промену износа ревалоризационих резерви. Износ ревалоризационих резерви на дан састављања финансијских извештаја указује на то за колико је фер вредност сталних материјалних средстава виша од њихове набавне вредности. Оне настају на основу фактора које пословни субјект не може да контролише.

Концепт историјског трошка, као најстарији концепт вредновања билансних позиција, који је и најчешће заступљенији концепт вредновања билансних ставки, заснован је на принципима реализације, узрочности и импаритета, а одлике које га афирмишу су објективност, поузданост и јасност. Као традиционални концепт вредновања, представља поуздану основу вредновања, нарочито у условима монетарне стабилности, док у условима монетарних осцилација и присутне инфлације показује одређене слабости, које подразумевају корекције којима се отклањају ефекти промене куповне снаге новчане јединице. Информације које су презентоване у финансијским извештајима заснованим на историјском трошку не треба да се посматрају искључиво као информације окренуте прошлости, већ је на основу њих могућа процена будућих добитака и текуће вредности нето имовине.

Приликом анализе односа између концепта историјског трошка и концепта фер вредности треба имати у виду чињеницу да оба концепта имају исти циљ, финансијско извештавање, а да су разлике последица опредељења за различите начине остварења тог циља, који је у директној вези са корисницима финансијских извештаја. Рачуноводство фер вредности основним и најважнијим корисником финансијских извештаја сматра инвеститора, а код рачуноводства историјског трошкова информације за потребе инвеститора нису на првом месту. Поред тога, примена једног и другог концепта има за последицу информације на основу којих се утврђује вредност улагања, остварени резултат, изложеност ризицима и успешност менаџмента у управљању повереним средствима.

У **трећем делу** рада кандидат је анализирао концепт фер вредности у смислу захтева МРС/МСФИ (*IAS-International Accounting Standards / IFRS-International Financial Reporting Standards*) и то у контексту примене овог метода на стална средства, обртна средства и финансијске инструменте, затим код признавања прихода, трансакција плаћања акцијама, примене на пословне комбинације и уговоре о осигурању. У оквиру овог дела примена концепта фер вредности је илустрована конкретним примерима његове примене на непокретности које се користе у редовне пословне сврхе, на инвестиционим некретнинама, постројењима и опреми. Такође, примена овог концепта је илустрована на примерима различитих нематеријалних улагања и на финансијским инструментима, као облицима имовине који имају доминантно учешће у имовини субјектата који послују у савременим околностима. Захваљујући томе, као и чињеници да се фер вредност ових облика имовине веома

често не може утврдити уз висок степен поузданости, овај концепт је предмет расправа, афирмисања и оспоравања теоретичара и практичара који се баве финансијским извештавањем. Дакле, у оквиру овог дела су истакнуте предности и ограничења концепта фер вредности на конкретним билансним позицијама на којима је могућа, односно дозвољена или захтевана примена овог концепта у складу са актуелним регулаторним оквиром.

Концепт фер вредности у смислу захтева МСФИ, покреће низ питања практичне природе, као што су професионалн пракса исказивања фер вредности, затим недостатак професионалних лица која врше процену фер вредности, непостојање тржишта или веома плитко тржиште за одређене облике имовине, као и додатне тешкоће везане за ревизију финансијских извештаја у околностима примене концепта фер вредности. И поред честих измена међународне рачуноводствене регулативе, и даље су присутне објективне тешкоће у вези са концептом фер вредности, на пример одсуство тржишних цена утврђених у редовним трансакцијама на активном тржишту, што је један од битних услова за процену фер вредности.

Поводом измењених услова привређивања и актуелне глобалне кризе, дошло је до измене одређеног броја МРС/МСФИ, као и доношења нових МСФИ. У оквиру тим измена објављен је и МСФИ 13 - Одмеравање фер вредности. Садржај МСФИ 13 усмерен је на фер вредност и постављање оквира за одмеравање фер вредности, као и оквира за обелодањивањима у вези са одмеравањем фер вредности. МСФИ 13 се примењује у околностима када други стандарди захтевају или дозвољавају примену фер вредности. Њиме се не уводе нови захтеви у вези са одмеравањем имовине и обавеза по фер вредности. Будући да претходни стандарди упућују на обавезну и дозвољену примену фер вредности и да при томе сами не садрже довољно прецизна усмеравања за утврђивање фер вредности и оделодањивања информација о фер вредности, релевантна упутства дата су садржајем МСФИ 13. При утврђивању фер вредности ентитет треба доследно да примењује технике процене које су одговарајуће у датим околностима и за које има довољно расположивих података. У вези са техникама процене, МСФИ 13 упућује на једну од техника: тржишни приступ (користи цене и друге релевантне информације добијене из тржишних трансакција за идентична или слична средства, обавезе или групу средстава или обавеза), приступ набавне вредности (одражава износ који би се тренутно тражио у замену за капацитет услуга одређеног средства – текући трошак замене) или приходовни приступ (конвертују се будући износи на текући или дисконтовани износ).

Предмет истраживања у **четвртом делу** рада су импликације примене концепта фер вредности у условима глобалне финансијске кризе, уз посебно истицање могућих праваца рефлектовања овог концепта на даљи ток финансијске кризе, као и истицање социолошке и морално етичке димензије његове примене. Финансијске кризе означавају сметње у финансирању ентитета, које прате опадање вредности имовине, угрожена ликвидност и солвентност пре свега ентитета из финансијског сектора, као и других привредних грана и негативан тренд привредне активности у једној или више земаља.

Наиме, у условима глобалне финансијске кризе све гласније критике усмерене су на примену концепта фер вредности приликом вредновања имовине, обавеза и утврђивања финансијског положаја пословних субјеката. Слом финансијског тржишта у САД-у имао је утицаја и на финансијска тржишта широм света, након чега су финансијски инструменти многих корпорација који су вредновани по фер вредности постали безвредни папири. Последица тих догађаја је актуелизовање питања перспективе концепта фер вредности, што је условило одређене измене регулаторног

оквира у правцу омогућавања рекласификације финансијских инструмената и исказивања у билансу стања уместо у билансу успеха нереализованих губитака и нереализованих добитака. У овом делу рада указано је на то да регулаторни оквир даје могућност избора основе вредновања у зависности од сложености привредног амбијента. Имајући у виду да у одређеним околностима регулаторни оквир није гарант објективности финансијских извештаја, неопходно је етичко понашање свих учесника у финансијском извештавању, што је посебно истакнуто у овом делу рада.

Критичари фер вредности су заснивали своје критике да у условима кризе фер вредност не може бити параметар на основу којег се могу доносити пословне одлуке нарочито у околностим плитког тржишта, када се не обавља довољан број трансакција на основу чијег просека би се утврдила фер вредност. Критичари такође као аргумент наводе тешкоће у прибављању информација са тржишта, јер сви учесници на тржишту нису вољни да дају информације о тржишним ценама трансакција обављених са другом страном. Поред наведених узрока волатилности података о фер вредности, до ње може да дође и услед грешке у одмеравању, што доказује издавање финансијских инструмената који лажно представљају одређену вредност, омогућавајући трансакције са тим финансијским инструментима уз дозу великог ризика. С обзиром на то да финансијски извештаји само одражавају економску реалност, прогласити их кривцем за економску кризу је некоректно а одустајањем од концепта фер вредности криза не би била превазиђена.

У овом делу раду указано је и на значај етичког кодекса за примену концепта фер вредности. Питање етике и етичких принципа нарочито је актуелно у контексту ефективне примене концепта фер вредности, установљеног у актуелној рачуноводственој регулативи. Ово стога што међународна регулатива у делу конкретних смерница појединих стандарда којима се врши упућивање на примену фер вредности не даје конкретнија упутства о начину утврђивања фер вредности. Па се јавља опасност од присуства превелике дозе субјективизма и могућности злоупотребе овог концепта који у таквим околностима може бити усмерен на креирање финансијских извештаја у циљу њиховог удаљавања од реалног стања и усмеравања у жељеном працу који омогућава остваривање одређених пословних циљева, чак и по цену свесног обликовања финансијских извештаја. Пословна, корпоративна и рачуноводствена етика нарочито долазе до изражаја у ситуацијама када за утврђивање фер вредности нису доступне информације са тржишта, већ се фер вредност утврђује на основу процене. Слободе које садржи рачуноводствена регулатива, нарочито у делу професионалне регулативе која се односи на примену МСФИ, доприноси процени финансијског стања као и угрожавању упоредивости финансијских извештаја. Један од очигледнијих поступака у којем се одражавају слободе су алтернативе приликом вредновања одређених билансних ставки, затим одређивање прага материјалног значаја, сагледавање услова за резервисања, третман догађаја након датума извештавања, признавање прихода, утврђивање употребне вредности, класификација и рекласификација финансијских инструмената и сл. Због свега наведеног, кандидат исправно констатује да сами МСФИ нису гаранција истинитости и објективности финансијских извештаја већ да је неопходно и етично понашање свих учесника у финансијском извештавању. Битни чиниоци етичког расуђивања у вези са фер вредношћу су: професионални рачуновођа који води пословне књиге и саставља финансијске извештаје, професионални рачуновођа који врши услуге ревизије и менаџмент као носилац корпоративне етике.

У петом делу је указано на импликације примене рачуноводствених политика на фер презентацију билансних позиција извештајног ентитета. Признавање и

вредновање ставки финансијских извештаја представља основно питање које третирају рачуноводствене политике. Наиме, регулаторни рачуноводствени оквир често дозвољава примену различитих метода и поступака процене позиција финансијских извештаја. Примена различитих метода и поступака допринеће и различитим вредностима основних елемената извештаја – имовине, обавеза, капитала, прихода и расхода. Због тога се приликом оцене финансијског положаја и перформанси ентитета мора водити рачуна и о рачуноводственим методама и примењеним поступцима и њиховом утицају на исказивање вредности основних елемената финансијских извештаја у обрачунском периоду. Опредељење менаџмента у погледу метода вредновања зависи од специфичности пословања и карактеристика ентитета и спектра допуштених метода у оквиру професионалног и законског регулаторног оквира.

Повезаност концепта фер вредности и одлука менаџмента доказује чињеница да је концепт фер вредности у теорији вредновања финансијских инструмената директно преузет из области финансијског менаџмента и теорије инвестирања, где се овај концепт примењивао на изведене дериватне финансијске инструменте. Чињеница да рачуноводствене политике као један од инструмената пословне политике, представљају интерну регулативу коју опредељује менаџмент упућује на потребу правог избора рачуноводствених политика, испитивања њиховог утицаја на поузданост и квалитет финансијских извештаја, као и на потребу њиховог сталног преиспитивања у циљу ефикаснијег пословног одлучивања. Истовремено, односно повратно, адекватно дефинисање рачуноводствених политика за вредновање билансних позиција уз разумевање суштине финансијског извештавања, доприноси сачињавању квалитетних финансијских извештаја као поузданој основи пословног одлучивања усмереног на раст и развој извештајног ентитета. Према томе, у овом делу је указано на који начин менаџмент, у околностима развијене корпоративне културе, може да користи дискреционо право да путем рачуноводствених политика утиче на материјалну садржину биланса, као и у којим случајевима је то право усмерено на испуњење дугорочних интереса ентитета, а у којим је пак, случајевима оно усмерено на угрожавање фер презентације информација садржаних у финансијским извештајима.

У овом делу рада кандидат је указао и на могуће начине превазилажења ограничења традиционалног финансијског извештавања. У том контексту наводи унапређење основе финансијског извештавања и обелодањивање већег обима информација у напоменама уз финансијске извештаје као и проширење модела финансијског извештавања. Менаџмент предузећа има одговорност за то да својим активностима обезбеди такво организационо успостављање рачуноводственог информационог система који представља квалитетну основу за сачињавање финансијских извештаја. Превазилажење ограничења информација подразумева концептуално проширење модела финансијског извештавања, у смислу презентовања пословних информација планског карактера и нефинансијских информација.

Шести део рада посвећен је рефлектовању концепта фер вредности на ревизију финансијских извештаја, како на екстерну и интерну ревизију тако и на форензичку ревизију. Независна екстерна ревизија своју улогу у вези са фер презентацијом у процесу финансијског извештавања реализује кроз контролу и кредибилитет информација. Финансијски извештаји и извештај независне ревизије пружају општу "заједничку" слику и информацију о томе да ли су финансијски извештаји и у којој мери фер презентација финансијског стања и перформанси извештајног ентитета. Интерна ревизија најпре, разоткрива предности и слабости у пословању ентитета. Истовремено, она има велики значај у управљању ризиком, као и у процесу корпоративног управљања. Ово стога, што интерна ревизија менаџменту даје

препоруке у вези са концептом вредновања и истовремено сагледава примену овог концепта идентификујући потенцијалне ризике у вези са њим, путем налаза, закључака и препорука, чиме несумњиво доприноси фер презентацији информација садржаних у финансијским извештајима. У овом делу рада указано је и на значај форензичке ревизије усмерене на откривање и испитивање незаконитих трансакција и криминалних радњи у пословању ентитета, које често могу бити узроковане и манипулацијом у вези са начином примене концепта фер вредности.

У седмом делу рада третиран је порески аспект примене концепта фер вредности кроз призму пореза на имовину, пореза на добит правних лица и пореза на додатну вредност. Односно, овим делом рада је указано на то у ком правцу се мењају пореске обавезе у околностима примене концепта фер вредности. Код пореза на имовину, основица опорезивања имовине у статистици је њена вредност у пословним књигама обвезника пореза, па према томе, примена концепта фер вредности утиче на повећање, односно смањење ове пореске обавезе. У случају опорезивања поклона основица је тржишна вредност поклоњене имовине, коју утврђује надлежни порески орган. Код пореза на пренос апсолутних права основица опорезивања је уговорена вредност имовине која је предмет преноса, односно тржишна вредност коју утврди порески орган у случају да је уговорена вредност мања од тржишне вредности имовине. Према томе, примена концепта фер вредности је без утицаја на опорезивање поклона и преноса апсолутних права. Код пореза на добит правних лица процена фер вредности, односно усклађивање процењене фер вредности одређених билансних позиција које се евидентирају кроз биланс успеха директно, преко прихода и расхода, утиче на опорезиву добит. Основица за рачуноводствену амортизацију сталних материјалних средстава се утврђује у висини усклађене набавне вредности након извршене процене фер вредности, док се на основицу за обрачун амортизације за пореске сврхе не одражава процена фер вредности ове имовине, што има за последицу одложена пореска средства, односно одложене пореске обавезе. Чињеница да се пореска обавеза утврђује као збир текуће обавезе и одложених пореза, указује на очигледан утицај примене концепта фер вредности на опорезивање добити правних лица. У вези са опорезивањем додате вредности значајна је чињеница да се основица опорезивања утврђује као накнада (у новцу, стварима, правима или услугама) коју обвезник прима за испоручена добра или услуге. Код промета добара и услуга које порески обвезник изврши без накнаде основицу опорезивања чини тржишна - фер вредност тих добара, односно услуга у моменту настанка промета. Дакле, у овом делу рада илустрован је и анализиран утицај фер вредности на обавезу по основу пореза на додатну вредност.

У закључку докторске дисертације, кандидат резимира поглавља и систематизује резултате истраживања како би оценио да ли су постављене хипотезе потврђене. Аргументација представљена у овом раду указује на то да су очигледне и значајне импликације концепта фер вредности на поузданост финансијских извештаја, како у стабилним условима привређивања, тако и у условима финансијске кризе. Оне се, такође, огледају и у расту и развоју извештајног ентитета, као и у поступцима ревизије њихових финансијских извештаја и њиховом пореском третману. Истовремено, тиме је потврђена општа хипотеза овог истраживања, да приказивање финансијског и приносног положаја ентитета без уважавања концепта фер вредности онемогућава испуњење основног циља финансијског извештавања, дефинисаног концептуалним оквиром МСФИ, као пружање реалних финансијских информација о извештајном ентитету актуелним и потенцијалним инвеститорима, зајмодавцима и другим повериоцима при доношењу пословних одлука.

ЗАКЉУЧАК И ПРЕДЛОГ КОМИСИЈЕ

На основу изложеног из свеобухватне анализе, Комисија констатује да је кандидат мр Рада Стојановић са успехом и у складу са постављеним циљевима приликом пријављивања теме за докторску дисертацију обавила потребна истраживања, пружајући при томе одређени научни, теоријско-методолошки и практичан допринос у области финансијског извештавања у условима примене концепта фер вредности. Научни допринос кандидата у истраживању наведене проблематике огледа се у следећем:

Прво, остварен је теоријски допринос нашој стручној литератури разматрањем комплексне проблематике поузданог финансијског извештавања у условима примене концепта фер вредности.

Друго, дат је компаративни приступ регулаторном оквиру финансијског извештавања на глобалном нивоу, у Европској унији и Републици Србији.

Треће, извршен је осврт на негативне последице законске рачуноводствене регулативе у Републици Србији и дати предлози за превазилажење истих.

Четврто, дат је критички осврт на генезу и теоријске основе рачуноводства фер вредности и његових специфичности према МРС/МСФИ, уз разматрање потенцијалних домета новог МСФИ 13: Одмеравање фер вредности.

Пето, дата је компаративна анализа рачуноводства фер вредности и рачуноводства историјског трошка и указано на предности једног и другог.

Шесто, дата је анализа рефлектовања концепта фер вредности на ревизију финансијских извештаја, како на екстерну и интерну ревизију, тако и на форензичку ревизију.

Седмо, приказан је утицај концепта фер вредности на опорезивање имовине, опорезивање додате вредности и опорезивање добити.

Осмо, указано је на значај етичких принципа за примену концепта фер вредности, због превелике дозе субјективизма која је допуштена смерницама појединих стандарда.

Девето, сагледани су изазови у рачуноводству фер вредности и могућности да се побољша квалитет финансијског извештавања по фер вредности у нашој земљи.

Комисија констатује да је истраживање обављено коректно и да је кандидат показао потребну способност и знања за обављање научних истраживања, те да су резултати и научни допринос кандидата у свему задовољавајући и сагласни са одредбама Статута Факултета и Закона којима се предвиђају услови за позитивну оцену докторске дисертације.

Сагласно наведеном, **Комисија предлаже Наставно-научном већу Економског факултета у Нишу да прихвати позитивну оцену докторске дисертације мр Раде Стојановић под називом „ИМПЛИКАЦИЈЕ КОНЦЕПТА ФЕР ВРЕДНОСТИ НА ПОУДАНОСТ ФИНАНСИЈСКИХ ИЗВЕШТАЈА“ и одобри њену јавну одбрану.**

У Нишу, јула 2016.

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ:

1. Др Тадија Ђукић, редовни професор
Економског факултета у Нишу
2. Др Љиљана Дмитровић Шапоња,
редовни професор
Економског факултета у Суботици
3. Др Дејан Спасић, ванредни професор
Економског факултета у Нишу